

In de etalage

Ikonenmuseum Kampen

Tentoonstelling Kees de Kort

door Evelien Jalving

Van 9 april tot 26 oktober 2019 was de tentoonstelling *Kees de Kort/Ikonen. Christelijke feestdagen in beeld* te bezoeken in het Ikonenmuseum in Kampen.

In de tentoonstelling brachten traditionele en hedendaagse ikonen enkele belangrijke verhalen uit het christendom tot leven. Door beide vormen naast elkaar te plaatsen werden overeenkomsten en verschillen zichtbaar. De tentoonstelling is een samenwerking tussen het Ikonenmuseum Kampen, het Bijbels Museum, het Stadhuismuseum Zierikzee en het Nederlands Bijbelgenootschap. De tentoonstelling zal te zien zijn in alle drie genoemde musea. Het Ikonenmuseum Kampen had de eer om als eerste de tentoonstelling met bezoekers te kunnen delen.¹

Kees de Kort

De Bergense kunstenaar Kees de Kort (*1934) verwierf wereldwijd een miljoenenpubliek met zijn verbeelding van Bijbelse verhalen. De serie *Wat de Bijbel ons Vertelt*, gemaakt in opdracht van het Nederlands Bijbelgenootschap en de Katholieke Bijbelstichting, verscheen in de periode 1967-1980 en bestaat uit 28 delen met een zeer kenmerkend vierkant (20x20 centimeter) formaat. In ieder boekje wordt in simpele taal en in korte zinnen een Bijbelverhaal verteld, waarbij de brontekst uitgangspunt is. De oorspronkelijke doelgroep was kinderen met een verstandelijke beperking, maar de krachtige en heldere stijl van De Kort sloeg dusdanig aan, dat de reeks direct een veel breder publiek verwierf. Grote aantallen kinderen - protestants, katholiek en niet-gelovig - groeiden decennialang op met het werk van Kees de Kort.

De serie *Wat de Bijbel ons Vertelt* werd vertaald in negentig talen, en vond zo zijn weg naar een internationaal publiek. Grote internationale opdrachten volgden van kerken en bisdommen, voor glas-in-loodramen en drieluiken met religieuze voorstellingen, voor Bijbels voor volwassenen en kinderen. In 2017 kreeg De Kort zelfs een opdracht van het Vaticaan. Vanwege zijn wereldwijde succes en hoge verkoopcijfers - meer dan 33 miljoen - wordt hij wel vergeleken met Dick Bruna. Alle 28 verhalen zijn gebundeld in de *Kijkbijbel*, waarvan de

Christus in de tuin van Getsemane. Rusland circa 1800. 31,5 x 26,5 centimeter. Collectie: Ikonenmuseum Kampen.

1ste druk verscheen in 1992 en die inmiddels toe is aan de 19de druk. Het werk van De Kort werd een begrip, ook voor volwassenen. Zijn kleurrijke kunst, waarin de menselijke kant van de personages uit de verhalen tot uitdrukking komt en emoties niet worden geschuwd, werd door een breed publiek ervaren als nieuw, fris, anders en eigentijds. De Kort heeft indirect een emanciperend effect gehad op een belangrijk deel van de christelijke achterban, dat vanwege zijn traditionele achtergrond niet erg vertrouwd was met een kunstzinnige verbeelding van Bijbelverhalen waarin het menselijke aspect centraal staat. Daarbij was zijn werk geliefd bij zowel protestanten als katholieken.

Tentoonstelling

In 2019 werd Kees de Kort 85 jaar. Dit was een mooie aanleiding om hem te eren met een bijzondere tentoonstelling met werken van zijn hand, gecombineerd met bijzondere ikonen.

Jezus is opgestaan© Kees de Kort.

Centraal in de tentoonstelling staat de werking van eeuwenoude bekende christelijke verhalen ('de feestdagen') op de toeschouwers door middel van beeldende kunst. Tevens worden de overeenkomsten, maar ook de verschillen, tussen het werk van De Kort en de ikonen getoond. Zowel de ikonen als het werk van Kees de Kort staan op zichzelf als krachtige verbeeldingen van Bijbelse voorstellingen.

De Kort schildert heldere scènes met strakke achtergronden waarin weinig afleidt van het verhaal. Hij legt onomwonden vast wat er in ieder verhaal gebeurt. Zijn personages hebben grote sprekende ogen, duidelijk herkenbare bewegingen en een heldere mimiek, en worden geregeld vanuit een haast Egyptisch aandoend 'zijaanzicht' in beeld gebracht. Ieder verhaal heeft zijn eigen grondtonen in kleur. Vanwege zijn stijlvastheid, kleurgebruik en expressie zijn veel van zijn illustraties iconen geworden van onze tijd. Niet voor niets wordt de bijbel met het werk van De Kort een 'kijkbijbel' genoemd, en geen 'voorleesbijbel'. Je zou de parallel met de ikonen daarom nog verder kunnen doortrekken. Net als bij de ikonen zijn de werken van De Kort geen illustraties bij verhalen, zij *zijn* het verhaal. Door de mis-en-scène, het kleurgebruik en de expressieve gezichtsuitdrukkingen hoef je het verhaal niet te lezen om het te begrijpen.

Ikonen worden geschilderd op houten panelen en ook voor het overige gemaakt met materialen die de natuur voortbrengt. Dat levert een heel specifiek kleurenpalet op, met veel roodbruintinten, donkerblauw en af en toe een accent in een fellere kleur.

Ook de kunst van Kees de Kort kenmerkt zich door een (vaak sobere) basis-

Jezus is opgestaan© Kees de Kort.

kleur met enkele accenten. Hierdoor kan de schilder de essentie van het verhaal benadrukken, bijvoorbeeld in de afbeelding van de Annunciatie, waar alleen Maria in kleur is geschilderd.

De ikonen in de tentoonstelling komen allemaal uit de oosters-orthodoxe traditie, uit landen als Rusland en Griekenland. Ze zijn geschilderd in de 16de tot en met de 19de eeuw, op traditionele wijze, door schilders die daar een speciale theologische en schildersopleiding voor volgden. De ikonen in de tentoonstelling zijn niet alleen kerkelijk verantwoord, dus geschilderd volgens de canon, maar ook van grote esthetische en kunstzinnige waarde. Het zijn religieuze kunstwerken.

Er zijn ook verschillen te duiden tussen de ikonen en het werk van De Kort. Die hebben hun oorsprong in de verschillende theologische benaderingen. In de werken 'Christus in tuin van Getsemane' is dat verschil goed zichtbaar. Het orthodoxe christendom is gericht op de overwinning van Christus op de dood. Christus wordt hier dan ook al voor zijn dood als overwinnaar afgebeeld. Op de ikoon staat Christus centraal, die wordt afgebeeld als trotse, waardige man, die zijn naderende dood met opgeheven hoofd tegemoet gaat. In de protestantse theologie ligt veel nadruk op het lijden van Christus, die is gestorven voor de zonden van de mensheid. In het werk van Kees de Kort gaat het dan ook om de menselijke kant van Christus. Hij wordt afgebeeld als een gewone man. Hij is alleen te herkennen aan zijn witte gewaad, maar verder wijst nog niets op zijn heilige status.

Door ikonen en het werk van De Kort thematisch te combineren met compacte verhalen in tekst, kan iedere bezoeker op eigen wijze het verhaal be-

kijken en beleven. Het verhaal en de beelden spreken daarmee zonder dat daar al te veel uitleg bij nodig is. Ze laten de essentie zien, en blijven via de verbeelde emoties lang bij. De beelden spreken de kijker rechtstreeks en zonder omhaal aan en blijven daarom lang ‘hangen’.

Noten

1. Alle informatie komt uit het projectplan geschreven voor de tentoonstelling door Carolien Croon (directeur Bijbels Museum) en Evelien Jalving.